

Raymond Williams

Grenslan

Roman

Vertaald door
Gerbrand Bakker

Met nawoorden van
de vertaler en Dai Smith

Cossee
Amsterdam

Hoofdstuk I

I

Hij moest hard lopen om de bus te halen. Hij was blij. Niet alleen omdat hij na een zware dag naar huis ging, vooral omdat het rennen zelf de benauwende onverschilligheid doorbrak die hij ervoer als typisch Londen. De bestuurster, een Indiase, glimlachte toen hij op de treeplank sprong. ‘Goedemiddag,’ zei hij en ze beantwoordde zijn groet met een vanzelfsprekendheid die hij zelden meemaakte hier. Je spreekt niet zomaar mensen aan in Londen, besepte hij, je spreekt eigenlijk niemand in Engeland aan buiten de plekken waar dat afgesproken is – op kantoor, tijdens een congres, op een feest. Glimlachend beklom hij de trap. Hij was tevreden dat hij geen tijd had gehad om een avondkrant te kopen. Er was genoeg te zien, in de bus en in de straten.

Matthew Price was al acht jaar docent Economische Geschiedenis aan de universiteit. Hij zou niets anders willen zijn, maar toch voelde hij een lichte onrust. Hij werd beschouwd als een goed docent, maar het onderzoek waar hij voortvarend aan was begonnen, had de afgelopen drie jaar vrijwel stilgestaan. Mogelijk was dat een normale gang van zaken – hij had het zien gebeuren bij anderen – en toch meende hij dat het iets anders was. Hij hield zichzelf voor dat het probleem hem in het meten zat, in zijn meetmethode. Maar achter deze verklaring school iets wat verontrustender was. Zijn onderzoek richtte zich op migratie naar de Welshe mijndalen in het midden van de negentiende eeuw. Maar ik ben zelf ook verhuisd, bedacht hij; wat ben ik nu werkelijk aan het meten? Mijn methodes hebben de vastheid en precisie van een ijsblokje bij een constante temperatuur. Maar ik kan die temperatuur niet vasthouden; de deur van de ijskast kiert steeds open. Ik kan mijn verhuizing nauwelijks een migratie van Glynmawr naar Londen noemen, toch is het een wezenlijke verandering, zoals

het ook voor de mensen geweest moet zijn die hun dorpen verlieten. Hoe ik dat meten moet, ligt niet alleen buiten mijn vakgebied: het is een manier van meten die volledig anders is, ik kan het voelen maar niet pakken, aanraken maar niet vatten. Vergeleken met honderd willekeurige mensen, of welk ander aantal dan ook, stel ik als eenling niets voor. Toch ben ik niet alleen van belang, zonder mij kán de verandering niet eens gemeten worden. De man in de bus, de man in de straat, maar ik ben Price uit Glynmawr en dat betekent hier begrijpelijkerwijs heel weinig.

Je komt er via Gwenton.

Ja, wat ze de poort naar Wales noemen.

Ja, grensland.

Het was een lange busrit. Toen hij uitstapte was het donker. Stadsdonker. Tussen de kale bomen verlichtten straatlantaarns de kleine voortuinen. Langs de hele straat stonden bomen en lagen tuintjes. Vlak na hun bruiloft waren Matthew en Susan hier komen kijken, en ze voelden dat ze er hun thuis konden maken. Het was voorstedelijk, wat dat ook betekenen mocht – er was in elk geval groen. Ze hadden een hoekhuis: grijs, smal, een brede erker. Bij de poort stond een *Laburnum*. Zo had hij de boom leren noemen, maar als hij bloeide zei hij simpelweg ‘Goudenregen’. Aan de poort hing ooit een bord met ‘Laburnum House’, nu zwartgeblakerd. Huisnamen verzamelen was een geliefd tijdverdrijf in de tijd voor ze getrouwd waren. Susan, dochter van een leraar uit Cumberland, was een van Matthews eerste studenten. Ze waren twee maanden na haar afstuderen getrouwd. Toen ze nog zijn studente was, hadden ze urenlang door Londen gelopen, een stad die ze nauwelijks kenden. Ze liepen altijd van een brede straat de smallere straten in, tot ze verdwaalden in stegen en naar de weg moesten vragen. Deze straat hadden ze ontdekt tijdens een van die wandelingen en sinds ze er woonden, waren er een paar winkels en een lagere school bijgekomen. Hun twee zoons waren er geboren en zouden er opgroeien. Voor hen zou deze straat ‘thuis’ zijn.

Toen Matthew de deur openduwde, klonk er protest. Harry, aan de andere kant van de deur, sprong op om een slappe, rode ballon tegen te houden die tussen de deur en de trap – het doel – zweefde. Hij

sloeg ernaast toen de deur plotseling openging en de ballon landde voor Matthews voeten.

‘Geen doelpunt, ik werd gehinderd,’ schreeuwde Harry.

‘Je had hem sowieso gemist,’ riep Jack woedend. Zijn haar hing in zijn ogen.

‘Rust!’ zei Matthew. Hij schopte de ballon weg en sloot de deur. ‘Waar is Susan?’

‘Aan het koken. Die ballon deugt niet, hij loopt leeg.’

Matthew liep door naar de keuken. Hij struikelde over een hoop knikkers en vloekte. Susan trok de keukendeur open. Rex, een colliepup uit Glynmawr, sprong tegen Matthew op. De telefoon begon te rinkelen.

‘Niet weer die telefoon,’ zei Matthew. ‘Ze doen het erom, precies op het moment dat ik thuiskom.’

‘Gewoon nee zeggen. We komen geen borrel drinken, we willen geen koffie, we kunnen best ons eigen avondeten maken.’

‘Zo horen ze je niet, Susan. En ik neem hem niet op.’

‘Goed.’

Hij trok zijn jas uit in de keuken, en sloot de deur. De telefoon bleef rinkelen.

‘Zou het niet je werk kunnen zijn?’

‘Dan is het vast heel belangrijk. Een of ander comiteetje.’

‘Het klinkt alsof het ze ernst is,’ zei Susan toen het rinkelen niet stopte.

‘Dat is het die sociale types altijd.’

Ze keken elkaar aan, gespannen, op zoek naar geruststelling.

De jongens trokken de deur open en Jack riep: ‘Gaat iemand dat ding nog opnemen?’

‘Goed dan,’ zei Matthew. Hij liep haastig de hal in en nam de hoorn van de haak. ‘Price,’ zei hij, een tikje ongeduldig. Susan was achter hem aangekomen en keek naar hem terwijl hij luisterde. Zijn gezicht verstrakte, hij zocht haar blik.

‘Ja. Met wie spreek ik? ... Ik begrijp het... Wanneer? ... Ja ... Ja. Dank u.’ Hij drukte de telefoon hard tegen zijn gezicht, alsof hij niet kon volgen wat er gezegd werd. Toen hij de hoorn op de haak had gelegd, stond hij op en staaarde Susan aan. Hij zei niets. Ze keek naar hem,

vragend, de jongens renden schreeuwend door de hal.

‘Zeg iets, lieverd.’

‘M’n vader.’

‘Een ongeluk?’

‘Nee, een beroerte of zoiets. De verbinding was slecht. Wat ze ook zeiden, ik begreep er niets van.’

‘Willen ze dat je komt?’

‘Ja.’

‘Lukt dat vanavond nog?’

‘Ik weet het niet. Ik weet het echt niet.’

‘Ik ga je tas pakken. Bel inlichtingen. Je moet zo ver mogelijk zien te komen.’

Matthew knikte, maar liep bij de telefoon weg. De hond blafte, de jongens stoeiden met hem in de deuropening.

‘Dat is goed,’ zei Matthew. Hij bleef staan.

‘Bel inlichtingen,’ zei Susan. Ze keek hem in de ogen.

‘Dat is goed.’

Ze keken elkaar even aan, terwijl de jongens en de hond door de gang renden. Daarna gingen ze regelen wat er geregeld moest worden.

‘Hij is een echte collie, hoor,’ riep Jack. ‘Maar hij moet natuurlijk wel getraind worden.’

‘Dat snappen wij ook wel,’ zei Harry.

2

Het ritme veranderde toen de trein de brug op reed. Matthew stond op en pakte zijn koffer van het bagagerek. Met de zwaaiende koffer aan een hand bekeek hij de spoorkaart, het vertrouwde netwerk van aders begrensd door de vorm van Wales, naar het oosten toe uitlopend en steeds langer, Engeland in. De vorm van Wales: het land met de varkenskop, zo werd je geleerd als je het moest tekenen. Het land zonder wegen terug.

De bekende foto’s aan weerszijden van de kaart. Aan de ene kant de abdij die hij altijd zo gekend had, de abdijruïne van Trawsfynydd, on-

veranderd tijdens zijn leven. Aan de andere kant een zeeaanzicht van Tenby. Een horizon met een reling, de weidse ijle van lucht en zee en het onderwerp van de foto: twee meisjes, glimlachend, pothoeden op hun hoofd, een Austin vlak erachter, met de neus in de lucht. Net als de coupé waren de foto's meer dan dertig jaar oud, bijna zijn eigen leeftijd. Vocht was in de hoeken bij het papier gekomen, her en der zaten vlekken.

De trein minderde vaart, reed onder de naargeestige voetgangersbrug door en kwam aan op het perron met de gele lampen. Een regenvlaag sloeg tegen de beslagen ruit. Hij trok aan de raamlus en opende de deur aan de buitenzijde. Er stapte verder niemand uit. Hij stond alleen op het duistere perron, keek om zich heen. Omdat hij zo laat vertrokken was, stopte de trein na Gwenton nauwelijks meer. Hij zou de vijf mijl in noordelijke richting naar Glynmawr moeten lopen.

Motregen waaide in zijn gezicht, hij ging snel onder de houten overkapping van het station staan en keek omhoog, naar het houtsnijwerk langs de rand. De locomotief float. De perronopzichter stond alweer achter zijn raam. De trein reed het station uit voor de dertig mijl die hij nog af te leggen had. Matthew sloeg zijn kraag omhoog en stak zijn pijp op. Hij zwaaide naar de opzichter.

Eerst het stadje in, dat was al een halve mijl van de vijf. Het station stond, net als het gesticht, aan de rand van de gemeenschap. Gekken en treinreizigers hoorden daar thuis, zo was de victoriaanse gedachte. De wind kwam van over de donkere muur van de bergen, een uitgangbord piepte.

Terwijl hij naar de poort liep, kwam een kruier de lampruimte uit. Hij hield zijn hand op. Matthew gaf hem zijn kaartje en keek langs hem heen, naar het gaslicht in de lampruimte en naar de rode weerschijn van het vuur. Hij glimlachte, de kruier keek hem bevreemd aan. Toen gingen ze uit elkaar, Matthew wenste hem goedenacht. Je komt hier als een vreemdeling, accepteer het.

Een auto kwam hem tegemoet rijden toen hij op de toegangsweg naar het station liep, het licht van de koplampen scheerde over zijn gezicht, hij zag de regen vallen. De bestuurder claxonneerde, maar Matthew reageerde niet. Hij liep stevig door, zijn gezicht afgewend van de wind. De herinnering aan dit land was voor een groot deel de

herinnering aan lopen. In zijn eentje lopen, zo kwam het hem voor in zijn herinnering, die overigens onjuist was. De auto keerde ergens achter hem, hij schonk er geen aandacht aan. Iets verderop haalde de auto hem in, kwam vlakbij rijden.

‘En waar ga jij heen?’ riep een stem vanuit de auto.

‘Glynmawr,’ zei hij kortaf.

‘Glynmawr? Waar mag dat wezen?’

‘Een mijl of vijf naar het noorden.’

Na dit antwoord stapte hij door. Hij had zijn zinnen gezet op deze wandeling. Zo wilde hij terugkomen: langzaam, met de nodige moeite, alleen met zichzelf.

‘Je gaat het niet droog houden, Will,’ riep de stem plotseling. Matthew bleef staan en draaide zich half om, gestuit door het horen van die naam. In de tijd dat hij hier woonde, had hij altijd en eeuwig Will geheten, hoewel zijn echte naam Matthew luidde, de naam die hij aannam nadat hij vertrokken was.

Hij liep op de auto af. ‘Neem me niet kwalijk. Wie bent u?’ vroeg hij.

‘Kom op, man. Stap toch in.’

‘O, nu zie ik het,’ zei Matthew. Hij liep door het licht van de koplampen om de auto heen en trok het portier open. Morgan Rosser zat achter het stuur, gekleed in een dikke jas. Zijn grijze hoofd onverstoort op de stevige nek. Hij staarde recht vooruit.

‘Sorry,’ zei Matthew. ‘Ik had je stem moeten herkennen. Alleen herken je die soms enkel als je erop rekent.’

‘Dacht je dat we je dat hele eind zouden laten lopen?’ Morgan wendde zich naar hem toe.

‘Ik wilde gaan lopen. Niemand wist hoe laat ik aan zou komen.’

‘Ik heb een dienstregeling thuis. Stap in, Will. Blijf niet zo in de regen staan.’

Matthew aarzelde even, stapte toen in de auto.

Morgan leunde over hem heen en trok het portier dicht. ‘Je moeder belde me op,’ zei hij, terwijl hij weer rechtop ging zitten. ‘Ze zei dat mevrouw Hybart je om kwart over vijf gebeld had en dat jij gezegd had dat je de eerste trein zou nemen.’

‘Ja. Hoe dan ook, bedankt. Ik had er niet op gerekend.’

Morgan reageerde niet, trapte het gaspedaal in. Matthew werd in

de stoel gedrukt, ging daarna goed zitten. Zo gaat dat in dit land, zo gauw je er terugkomt, word je er meteen weer door opgeslokt. Maar ik moest nu eenmaal onmiddellijk komen.

De regen had de ruit voor hem ondoorzichtig gemaakt. Hij keek omlaag en vervolgens door de waaier voor Morgan die door de ruitwisser werd drooggeveegd. Ze reden de toegangsweg af en draaiden de lange weg naar het stadje op. Behalve de bomen in de wind bewoog er niets of niemand, ook in de nauwe hoofdstraat was geen levende ziel. Voor het gemeentehuis langs draaiden ze de markt op, en daarna kwam de lange weg naar Glynmawr. Hij keek naar de lege stad. Het was lang geleden dat hij naast Morgan Rosser in deze auto deze route gereden had. De laatste keer was nog voor hij voor het eerst vertrok.

‘Hoe gaat het, Will?’

‘Niet slecht, dank je. En met jou?’

‘Dit is foute boel.’

‘Ja.’

‘Hij was een goeie vent, Will.’

Matthew keek naar hem. Het knappe gezicht onder het grijze haar straalde kalmte en rust uit. Morgan keek strak naar de weg voor hem.

‘Kan zijn.’

‘Dat is wat we moeten onthouden, Will. Zijn kracht. Maar nu dit, hoe verzin je het.’

‘We zullen zien,’ zei Matthew.

Morgan keek hem kort aan, richtte zijn blik toen weer op de weg.

Ze zeiden verder niets tot ze in Glynmawr aankwamen. Groepjes huizen, gescheiden door weilanden. Langs de weg vielen in het licht van de koplampen alle bekende plekken op hun plaats in zijn geheugen. Voor de school was de weg verbreed waardoor de bocht minder gevaarlijk was geworden. Het licht van de koplampen streek langs de hoge hagen, zwaaide door de hekken de weilanden in.

‘Het is goed je weer te zien, Will. Zelfs terwijl je dacht dat we je zouden laten lopen.’

‘Aye, maar ja, je was dan ook te laat,’ zei Matthew snel. Hij voelde de oude man verstijven, maar daarna ook de opluchting.

‘Vijftien seconden, man. Op z’n hoogst. En jij kwam met hangend hoofd door die poort lopen waardoor ik bijna over je heen reed. En

toen moest ik nog stoppen om je de weg naar Glynmawr te vragen.'

'Die heb ik je uitgelegd, en daar mankeerde weinig aan.'

'Aye, daar mankeerde weinig aan.'

'De regen, begrijp je. Zou jij niet je hoofd laten hangen?'

'Aye, dat denk ik wel.'

Nu ging het weer vanzelf, waren de dingen weer als vanouds. Ze ontspanden zich en zagen het licht van de koplampen terugkaatsen van de grafstenen bij de eerste kerk, die boven de rivier. De auto draaide het zandpad in, hier hingen de bomen over het wegdek heen, het was er donkerder, het licht van de auto geïsoleerd. Matthew keek naar de natte, rode aarde langs de rivier. De auto reed tegen de heuvel op, gleed weg in de wielsporen. Toen waren ze boven, de bebouwing kwam in zicht en ineens waren ze tussen de huizen.

'Als ik dit huis ooit zou vergeten...' zei Morgan. Hij remde.

'Ga je mee naar binnen?'

'Ga maar, Will. Ik kom zo.'

'Goed,' zei Matthew. Hij opende het tuinhek.

3

Hij liep om het huis heen naar de achterdeur. Voor hij er was, werd die al geopend en stond zijn moeder daar, op de drempel van de keuken. Hij boog zich voorover en kustte haar op de wang.

'Je bent er dus, Will.'

'Ja. Ik kreeg een lift.'

'Ik wachtte op de auto. Ik wist dat Morgan je op ging halen. Hij deugt.'

Ze gingen samen de keuken in, en toen Matthew zijn koffer wegzette, kwam Morgan binnen. Hij deed de deur achter zich dicht.

'Je zult wel honger hebben, Will.'

Matthew had zich afgewend, trok zijn jas uit. Hij hing hem aan een van de haken naast de deur, waaraan de werkjassen hingen. Alle haken waren bezet, hij moest jassen opzij duwen om de zijne te kunnen ophangen.

‘En jij ook, Morgan. Jij wilt zeker ook iets eten?’

‘Nee, nee, meisje. Ik ben hier niet voor een maaltijd.’

‘Maar het staat al klaar. Kijk.’

Er stond een donkere gerookte ham op tafel, er was gesneden brood en boter, een fles tarwebier.

‘Maar eerst...’ Matthew aarzelde. Hij bekeek het gezicht van zijn moeder. Het was net een normale thuiskomst, alsof zijn vader gewoon aan het werk was. Het kostte moeite zich hem boven voor te stellen.

‘Ja, je wilt hem zien. Wacht nog even, Will. Hij slaapt nu.’

Matthew keek langs haar heen de keuken in. Gewoonlijk waren hier weinig woorden nodig, maar nu er niets gezegd werd, voelde hij zich verstarren. Er was nu iets belangrijker. ‘Is er verbetering opgetreden?’

‘Nee, Will, dat denk ik niet. Je zult het zo wel zien. Ga toch zitten, allebei. Ga aan tafel zitten.’

‘Ik blijf niet,’ zei Morgan. Hij ging op het puntje van de stoel zitten die tussen de tafel en het aanrecht stond. Matthew stond nog en hij voelde zich ineens onbeholpen. Het was of hij te groot was, zo staand, naast zijn moeder.

‘Dus hij slaapt? Zal ik dan niet even gaan kijken?’

‘Nee, ik ga zo naar boven. Straks. Het komt door de injectie, Will. Hij slaapt heel diep.’

‘Wat voor injectie?’

‘Morfine, toch? De dokter is al twee keer geweest.’

‘Welke dokter?’

‘Evans. Leuke vent. Hij is de vervanger van Powell.’

‘Wat zei hij?’

‘Hij zei hartaanval.’

‘Trombose,’ zei Morgan. ‘Het bloed naar het hart toe.’

‘Ik wil weten hoe het gebeurd is.’ Matthews stem klonk luid en scherp in de stille ruimte.

‘Ga dan zitten en eet iets,’ zei Ellen.

‘Aye, kom op, Will,’ zei Morgan. ‘Zulk lekker eten kan je niet laten staan.’

‘Neem jij dan ook iets, Morgan,’ zei Ellen.

‘Nee, nee, meisje. Ze heeft thuis wel iets voor me.’

‘Het is koud, het loopt niet weg,’ zei Matthew. ‘Ik ga pas eten als ik hem gezien heb.’

Hij zag dat de anderen hem aanstaarden en ging in de luie stoel zitten, niet aan tafel. Z’n moeder bleef staan, in het midden van haar keuken.

‘Nou? Vertel maar.’

Ellen ging naar de tafel en schonk twee glazen vol uit de slanke, groene fles. Ze zette een glas voor Morgan neer en gaf het andere aan Matthew, die het aannam en meteen op het dressoir zette.

‘Je hebt vanaf het avondeten niks gegeten, Matthew.’

‘Dat geeft niet.’

‘Vertel Will maar hoe het is gebeurd,’ zei Morgan.

‘Ja, Will, dat wilde ik net gaan doen.’ Ellen richtte zich tot haar zoon.

Hij keek haar aan en zag de pijn op haar gezicht.

‘Het was in het seinhuisje. Vanmorgen, om ongeveer tien over acht.’

Hij hoorde aan haar stem dat ze dit al vaker verteld had, dat ze een aantal mensen al verslag had uitgebracht.

‘Maar de eerste was gistermiddag al. Hij zei er niets over.’

‘Hoe?’

‘Hij was in de achterste tuin. Hij wilde z’n vijftig savooiekolen voor het donker in de grond hebben. Toen kreeg hij pijn, maar toch pootte hij door. Toen het te erg werd, kwam bij binnen. Het was net schemerig, ik had de lamp nog niet aan. Hij zat waar jij nu zit, en hij zei niets. Vandaag zei hij dat hij blij was dat het donker was, en ik zijn gezicht niet kon zien.’

‘Ja.’

‘Ik hoorde aan zijn stem dat hij pijn had, hoewel hij nauwelijks iets zei. Hij zei: doe de lamp maar niet aan, ik vind het zo wel rustig. Hij zat daar wel een uur. Ik dacht dat het vermoeidheid was. Later, toen ik aan z’n voorhoofd voelde, merkte ik dat hij zweette. Ik legde mijn hand op zijn hand, hij klemde zich vast aan de leuning.’

‘En toen?’

‘Je weet hoe hij is, Will. Hij zei dat er niets aan de hand was. Ik zei dat hij zweette. Hij zei dat het niets was en dat het wel over zou gaan.’

‘Een uur?’

‘Ik had hem niet aangeraakt, Will. Pas na dat uur. Toen was het ergste al voorbij. Toen ik de lamp aandeed, stond hij op.’

Matthew keek weg, langs het dressoir.

‘Zag hij er slecht uit?’ vroeg Morgan.

‘Ja, Morgan, hij zag grauw. Hij stond op en ging meteen naar boven, zei dat hij geen eten wilde. We gingen allebei naar bed. Ik zei dat hij naar z’n werk moest. Ja, zei hij, natuurlijk, wat houdt me tegen? Maar als ik het geweten had...’

‘Waag het niet je moeder de schuld te geven, Will,’ zei Morgan streng. ‘Niet doen, ze zegt zelf “als ik het geweten had”. Toen jij nog niet eens geboren was, lag ik al met Harry overhoop. Niemand kan hier iets aan doen.’

Matthew aarzelde, keek niet langer langs het dressoir. ‘Dat weet ik. Ik wilde niemand de schuld geven.’

‘Als hij maar iets gezegd had,’ jammerde Ellen. ‘Vandaag zei hij dat het voelde alsof een vuist hem greep, ergens heel diep, zei hij, op een plek die hij niet kende. Hij zat daar in het duister. Vanochtend stond hij om halfzes op, kleedde zich in het donker aan. Ik vroeg hoe hij zich voelde en hij zei beter, hij had geen pijn meer. Ik hoorde hem op zijn fiets wegrijden. Om kwart voor negen was hij weer hier.’

‘Wie bracht hem naar huis?’

‘De stationschef vond hem, Jones. Hij had net een trein laten passeren en hij schreeuwde naar Jones. Toen Jones binnenkwam, lag hij op z’n rug voor de kachel. Jones dacht dat hij dood was. Hij was grauw, grauw als een steen, en hij zweette vreselijk. Jones propte een jas onder zijn hoofd en riep Phillips, de ploegbaas, erbij. Ze wilden er een dokter bij halen, maar Phillips zei laten we hem naar huis brengen. Phillips en Elwyn droegen hem naar de auto van Phillips en brachten hem thuis.’

‘Elwyn?’

‘Ja. Die ken je toch nog wel?’

‘Natuurlijk.’

‘Als hij niet naar z’n werk was gegaan,’ zei Ellen. ‘Dat zie ik nu wel in.’

‘Dat heeft helemaal geen zin, zo te denken,’ zei Morgan scherp. Hij

zat nog steeds op het puntje van de keukenstoel tussen de tafel en het aanrecht. Hij nam veel ruimte in met die zware, zwarte overjas. Zijn gezicht vierkant en gezond onder het dikke, krullend grijze haar. 'Het is nu een kwestie van afwachten,' zei hij en keek Matthew aan.

'Natuurlijk,' zei Matthew. Hij stond op, liep naar zijn jas toe, haalde de pijp uit een zak en schraapte met z'n zakmes de koude as in zijn hand. Hij keek naar de jassen, rook de geur van werk.

'Will, nu ben je precies Harry, zoals je daar bij de deur staat,' zei Morgan.

Matthew knipte het mes dicht en blies in de lege pijpenkop. 'Is dat zo?'

'Je lijkt steeds meer op hem,' zei Ellen. 'Powell dacht dat jij Harry was, toen je hier de vorige keer was en hij je vanuit de verte zag.'

Matthew liep naar de haard, gooide de as in het vuur. 'Kan ik nu dan naar hem toe?'

Ellen stond nog steeds doodstil op dezelfde plek. Hij zag, duidelijker nu, de angst van de afgelopen dag in haar ogen. Ze had haar haren geverfd, ze was bijna net zo blond als vroeger. Haar huid was bleek onder de fijne, rode lijntjes op haar wangen. Haar ogen en mond leken gekrompen te zijn.

'Goed. Ik ga eerst naar boven.'

'En ik stap weer eens op,' zei Morgan. Hij stond op en leegde zijn glas.

'Nogmaals dank voor de lift, Morgan.'

'Ik kom terug,' zei Morgan. Hij liep naar de deur.

Ellen weifelde even, glimlachte daarna. Toen hij de deur achter zich dichtgetrokken had, liep ze door de gang naar de trap. Matthew liep achter haar aan, op een paar passen afstand, en bleef op de overloop wachten. Ellen ging de slaapkamer in. Hij hoorde haar stem, gedempt, en ineens was daar een diepe stem, hij kon de woorden niet verstaan. Ellen kwam de overloop op en wenkte hem.

'Niet langer dan twee of drie minuten, Will,' fluisterde ze.

Hij knikte en ging zachtjes de slaapkamer binnen.

De slaapkamer aan de achterzijde, waarin Harry en Ellen altijd geslapen hadden, was klein en overvol. Rondom het bed was net genoeg ruimte om bij het ene smalle raam te komen. Het hoofdeinde van het bed lag achter de openstaande deur. Matthew hield even in. Het was er warm, het rook er naar medicijnen. Hij keek omlaag.

Het hoofd op het kussen was veel ouder dan hij verwacht had; hij leek minstens tien jaar ouder dan afgelopen zomer. Gesloten ogen in een warm, afgetobd gezicht.

‘Will.’

‘Ja.’

Harry deed zijn ogen open en haalde z’n rechterarm onder de dekens vandaan. Hij kwam iets omhoog van het kussen. Matthew boog zich over hem heen en pakte de hand vast. Die hand was bleek, broos, mooi gevormd. De huid was heel zacht, maar de greep was stevig.

‘Dit lijkt nergens naar, Will. Om je zo te ontvangen.’

‘Ik ben blij dat ik er ben en ik weet dat ik welkom ben.’

‘Natuurlijk ben je dat.’

De stem was diep en hees, hij sprak met moeite, traag. Die moeite versmolt in de geest van de zoon met herinneringen aan geërgerde terechtwijzingen. Altijd lag er in deze stem meer dan ermee uitgedrukt werd, onder elk gevoel.

‘Kom bij me zitten, Will. Maar verwacht niet dat ik iets zeg.’

‘Ik blijf bij je.’

Hij ging op de rand van het bed zitten. Hij keek naar de gekwelde inspanning op het gezicht en leek de druk ervan op zijn eigen gezicht te voelen, alsof er een afgietsel van werd gemaakt. De adem stakte hem in de keel, het duurde een hele tijd, en toen wendde hij zich abrupt af en keek de kamer rond.

De zware mahoniehouten kledingkast nam bijna de hele ruimte buiten het bed in. Van de lamp die voor de kast hing, liep een snoer door de kamer naar het hoofdeinde, waar het aan vastgeknoopt was en naar een schakelaar geleid werd. Het waren twee verschillende snoeren, vlak boven het bed leken ze met een pleister aan elkaar geplakt te

zijn. In een hoek van de kamer stond een watertank in een kast, er liep een pijp naar de boiler beneden.

Hij keek weer naar zijn vader. Die sliep niet, maar lag met gesloten ogen kracht op te doen. Hij begreep dat hij stil moest zitten, niet moest praten op dit moment waarin de pijn en het gevaar gevoelens loswoelden en ze verscherpten, waardoor een innerlijke dialoog met zijn vader leek te ontstaan – een dialoog van ongerustheid en verbondenheid, van diepe verwijdering en diepe liefde. Niets kon deze dialoog stuiten, niets leek belangrijker, maar hier, met de bleke hand in zijn hand, het gezicht dat niet langer een beeld was maar daar lag en dat hij gespannen bekeek, was het gebod stil te zijn niet te negeren, terwijl de dialoog voortraasde.

Hij wendde zich af, keek nog eens de kamer rond. Aan de wanden hingen foto's van zijn grootouders, zo opgehangen dat hun blik op het bed gericht leek te zijn. Hij kende deze foto's niet goed, hij was niet vaak in de ouderlijke slaapkamer geweest. Hij bekeek de vrouwen vluchtig. Hooggesloten zwarte jurken, de broches bij de hals. Ellens moeder, die erg op Ellen leek, maar dan luchtiger en glimlachend, zonder spanning. Harry's moeder – en nu sloeg zijn hart toch even over. Het harde, sterke, diepgegroefde gezicht; grove gelaatstrekken, dierlijk bijna in hun ruwe gietvorm, en toch ook tot bedaren gebracht door een glimlach op de lippen, tot een zachtheid die voortkwam uit kracht en lijden. Ze was gestorven voor Matthew haar had leren kennen. Ze leek, nu, heel ver weg.

De mannen kwamen hem bekender voor, dat was onvermijdelijk. Will Lewis, de vader van Ellen. Matthew had hem nooit gekend, al had hij vele jaren zijn naam gedragen. Een scherp, donker, nieuwsgierig gezicht. Van keuterboertje tot molenaar; intelligent of geslepen, het was maar net hoe je het bekeek. Een zelfverzekerde blik, onvoorwaardelijk open. Naast hem Jack Price, zestig jaar oud. De Jack Price zoals zijn kleinzoon hem kende. Ook dit was een complex beeld. Aanvankelijk zag je alleen het hoofd van zijn zoon op het kussen, de sterke, ruwe gelaatstrekken deels verscholen onder de snor en de ringbaard. Jack Price, ongeschoold arbeider, heel vormelijk met een stijve boord, gloednieuwe revers en vest. Daarna de ogen, kleurloos in de onscherpe vergroting. Niet de ogen van de zoon, overtrokken en richtingloos,

nee, ogen met de duivel erin, waar gevoel en vrolijkheid uitspatten. Hij herinnerde ze zich levend, Matthew keek in die ogen, voelde de wereld erachter. Maar het licht in de slaapkamer was vaag en geel en zijn eigen ogen begonnen te tranen van het staren. Hij sloot ze.

De stilte daalde nog dieper neer in de volle kamer en toen, aan de andere kant van het dal, floot een trein. Harry keek op. Matthew draaide zich om en zag dat zijn vader verward was, hij leek niet te weten waar hij zich bevond. Nu hoorden ze de trein, op de lijn naar beneden, een goederentrein die moeite had met de hellingshoek. Het zware, regelmatige ritme, heel in de verte, klonk eenzaam op vanuit het stille dal.

‘Ik doezel steeds weg,’ zei Harry. ‘Maar ik luister naar de treinen.’

‘Je moet slapen.’

‘Ik ben de treinen gewend, Will. Het is niet erg.’

‘Goed.’

‘Hoe verliep je reis, Will?’

‘Heel goed. Dat verbaasde me.’

Harry keek naar de wekker op de schoorsteenmantel. Hij staarde er lange tijd naar, alsof hij niet geloofde wat hij zag.

‘Wat was het, de trein van vijf over acht vanaf Paddington?’

‘Ja. Ik haalde hem net.’

‘Dat was vast vervelend voor je, Will. Je werk achterlaten.’

‘Nee, nee. Het geeft niet.’

‘Het is vervelend,’ zei Harry nog eens.

Daar was de wrevel en het ongeduld waar hij net aan gedacht had. Matthew glimlachte en meteen zag hij de vermoeide blik van zijn vader oplichten.

‘Hoe dan ook,’ zei Harry, terwijl hij wegkeek, ‘ik wil maar zeggen dat ik blij ben dat je gekomen bent. Je bent een goede zoon. Ik wil dat je beseft...’ Hij stokte en zijn gezicht liep rood aan.

Matthew schrok en boog zich voorover. Zijn benen waren stijf omdat hij ze over elkaar geslagen had, ze voelden doof aan toen hij ging verzitten. De ogen van zijn vader gingen dicht.

‘Het is niets, de pijn komt terug.’

‘Kan ik iets voor je doen?’

‘Nee, het zal zo wel...’

Matthew zag de worsteling op het gezicht, en voelde hetzelfde in zijn eigen gezicht, de gespannen, strakke zenuwen rond zijn mond en ogen. Er was geluid bij de deur, Ellen kwam binnen.

‘Mam,’ zei Harry. Zijn stem was heel zwaar, niet veel meer dan een uitademing.

‘Ja, het is goed,’ zei Ellen. Ze boog zich over hem heen.

Matthew bleef even staan, de ogen gesloten, liep daarna de slaapkamer uit. Toen hij de trap afliep naar de keuken, voelde hij het verleden met zich meedalen: dit leven, dit huis, de treinen door het dal.